

української економіки є П(С)БО 30 «Біологічні активи» (аналог МСБО 41). Жоден з введених стандартів не отримував стільки критичних зауважень від науковців і практиків.

На основі вище наведеного можна зробити висновок, що шлях України в площині взаємодії з МСФЗ лежить через використання міжнародного досвіду, але виключно на основі національних потреб і особливостей.

УДК 338.242

Г.В. СИРОТЮК, *к.е.н., доцент,
кафедра бухгалтерського обліку і аудиту,
Львівський національний аграрний університет*

Л.П. ПЕТРИШИН, *к.е.н., доцент,
кафедра бухгалтерського обліку і аудиту,
Львівський національний аграрний університет*

ПІДПРИЄМНИЦЬКИЙ І БУХГАЛТЕРСЬКИЙ РИЗИКИ ТА УПРАВЛІННЯ НИМИ

При здійсненні фінансово-господарської діяльності підприємствам багато рішень доводиться приймати в умовах невизначеності, коли варто вибирати одне рішення з декількох можливих варіантів, кінцевий результат реалізації яких складно передбачити.

Під поняттям «невизначеність» розуміють наявність неповної інформації щодо умов прийняття рішень, а не її відсутність взагалі. Чинники невизначеності різноманітні: випадковий характер науково-технічного прогресу; випадкові помилки при прогнозуванні; динамічні зміни внутрішніх і зовнішніх умов розвитку економіки; неминучі похибки в аналізі складної системи «природа-суспільство-людина»; ймовірний характер важливих економічних параметрів тощо.

У ринковій економіці виділяють три основні групи причин невизначеності:

- незнання, тобто недостатність знань про зовнішнє підприємницьке середовище;

- випадковість, тобто майбутні події, які дуже складно передбачати, оскільки в деяких випадках або інші події навіть в однакових умовах проявляються неоднаково;

- протидія, тобто ті або інші події, які утруднюють ефективну діяльність підприємств, наприклад страйки, конфлікти між постачальниками і покупцями, трудові конфлікти в колективі.

Коли має місце невизначеність, тоді виникає ризик. У сфері економічної діяльності підприємства існує багато ризиків. Нами буде приділена увага підприємницькому та бухгалтерському ризикам.

Науковці Е. Хендриксен і М. Ван Бреда зауважують, що в умовах стандартної економічної ситуації власники, не схильні до ризику, змушені будуть взяти на себе підприємницький ризик з того моменту, як адміністрація почне проявляти байдужість до нього. Інформація покликана скоротити вплив чинника невизначеності, відводячи бухгалтерам важливу роль у розподілі ризику між адміністрацією і власниками.

Підприємницький ризик прямо пов'язаний з формуванням прибутку підприємства і часто характеризується можливими економічними наслідками в процесі здійснення фінансово-господарської діяльності.

Існують об'єктивні і суб'єктивні чинники, що впливають на появу ризиків при здійсненні підприємницької діяльності. Об'єктивні чинники не залежать від підприємства, а саме: кризова ситуація в країні; конкуренція; інфляція; екологія; митні збори; наявність режиму найбільшого сприяння; можлива робота в зонах вільного економічного підприємства.

Суб'єктивні чинники характеризують дане підприємство, це зокрема: виробничий потенціал; технічне оснащення; рівень спеціалізації, організація праці; рівень продуктивності праці; техніки безпеки; вибір типу контрактів з інвестором або замовником тощо.

Заздалегідь не можна прорахувати вплив усіх чинників на кінцеві результати підприємства, а в процесі діяльності багато чинників можуть змінюватися непередбачувано. Тому

підприємство може нести втрати на всіх стадіях життєвого циклу.

У сучасній економіці одним з основних джерел інформації для ухвалення економічно обґрунтованих рішень є бухгалтерська звітність, яка має високий рівень достовірності, але при цьому їй властива і деяка міра невизначеності. Тому, поряд з підприємницьким доцільно розглядати і бухгалтерський ризик. Цей ризик має першопричиною чинник людської природи, а також неточність, властиву основному процесу обліку. Він також має місце із-за наявності альтернативних принципів обліку, нечіткого критерію, який визначає їх, і, отже, нечітких стандартів на практиці. Відсутність гарантій відносно використовуваних стандартів або методів і способу їх застосування може привести до широкої різноманітності результатів і, отже, до великої міри невизначеності.

Бухгалтерський ризик – це імовірність несприятливого фінансового результату для підприємства внаслідок неправильного відображення фактів господарської діяльності, невідповідності облікової політики, що застосовується на підприємстві.

Розрізняють зовнішні і внутрішні чинники, що впливають на рівень бухгалтерського ризику.

До зовнішніх чинників відносять: законодавство; політична ситуація в країні і регіоні; соціально-економічна ситуація в галузі і регіоні; стосунки з інвесторами, кредиторами, покупцями, конкурентами; природно-екологічні умови.

До внутрішніх чинників відносять: рівень затребуваності фінансового і управлінського обліку на підприємстві; вид діяльності; цілі підприємства; рівень організації бухгалтерського обліку на підприємстві.

Бухгалтерський ризик неминуче утворюється в процедурах реєстрації, оцінки і узагальнення інформації в грошовому вираженні про майно, зобов'язання підприємства. В цілях забезпечення безперервності діяльності підприємству необхідно регламентувати облікові процедури, що дозволяють ідентифікувати ризики і виявляти їх наслідки.

Чим повніше будуть виявлені ризики, тим точніше може бути оцінена майбутня ситуація, тим ефективніше згодом можуть бути вибрані методи управління ризиком.

Досягнення економічної безпеки підприємства відбувається за рахунок усунення зовнішніх і внутрішніх загроз, обумовлених ризиками.

Ризики, відносно яких у підприємства є достатня кількість інформації і в результаті дії яких може статися зменшення вартості активів або виникнення зобов'язань, мають бути відображені у бухгалтерському обліку.

Господарські операції, пов'язані з наслідками таких ризиків, приймаються до обліку шляхом утворення фінансових резервів. Важливе значення для облікового забезпечення керівництва відомостями про створені резерви під ризики має документація, в якій відображують і накопичують інформацію.

Необхідно навчитися передбачати ризик, оцінювати його розміри, планувати заходи щодо його запобігання, тобто управляти ризиком. Управління ризиком – це процес реагування на події та зміни ризиків в процесі здійснення підприємницької діяльності, тобто виявлення можливих наслідків підприємницької діяльності в ризиковій ситуації; розробка заходів, що не допускають або зменшують втрати від впливу повністю не врахованих ризикових чинників.

Одним з варіантів управління бухгалтерськими ризиками є формування системи внутрішнього контролю бухгалтерських ризиків, яка складається з елементів:

- 1) середовище контролю;
- 2) процес оцінки ризиків суб'єкта господарювання;
- 3) інформаційні системи;
- 4) процедури контролю;
- 5) моніторинг заходів контролю.

При проведенні перевірки бухгалтерських ризиків доцільно застосовувати процедури аудиту і прийоми документальної ревізії.

Для постановки ефективної системи внутрішнього контролю і досягнення високого професійного рівня бухгалтера

потрібно великі капітальні вкладення і досить тривалий період часу, що не завжди можливо.

Виходячи з цього, ще одним інструментом регулювання бухгалтерських ризиків є використання аутсорсингових послуг. Бухгалтерський аутсорсинг може використовуватися підприємством як спосіб мінімізації бухгалтерських ризиків в частині перерозподілу відповідальності за можливі порушення законодавства.

З 2012 року в Україні визнані МСФЗ, обов'язковий порядок застосування яких поширюється для складання фінансової звітності та консолідованої фінансової звітності публічними акціонерними товариствами, банками, страховиками, а також підприємствами, які провадять господарську діяльність за видами, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України. Проте в наявності тенденція до ширшого впровадження МСФЗ шляхом наближення українських стандартів до міжнародних. МСФЗ 7 «Фінансові інструменти: розкриття інформації» встановлює, що разом з фінансовою звітністю підприємства зобов'язані довести до зацікавлених осіб інформацію про характер, розмір ризиків і про те, яким чином підприємство управляє цими ризиками. Для кожного типу ризику, а в МСФЗ 7 йдеться про кредитний ризик, ризик ліквідності та ринковий ризик, підприємство повинне вказати (п. 33):

- вплив ризику і як він виникає;
- свої цілі, політику та процеси щодо управління ризиком та методи, використані для оцінки ризику;
- будь-які зміни в перших двох пунктах порівняно з попереднім періодом.

Отже, в сучасних економічних умовах при впровадженні новаций, здійсненні нетрадиційних дій, посилюється підприємницький і бухгалтерський ризики, тому одним з важливих завдань керівництва і бухгалтерської служби треба вміти своєчасно і об'єктивно оцінювати ступінь ризиків і управляти ними.